

Op de Brabantse markten

Prentbriefkaarten over het Brabants Dorpsleven waren zijn lust en zijn leven. Wijlen Albert Pennings (1944-2022) verzamelde er ruim drieduizend: maar liefst zeventien dikke mappen vol. Deze met zorg samengestelde verzameling is van hoge kwaliteit en werd begin april 2023 door zijn dochters Neeltje, Eefje en Martine en partner Tiny Hairwassers aan de Brabant-Collectie geschonken.

Voor deze aanschafreeks werd het Brabantse boerenleven van vroeger vastgelegd. Fotografen en uitgevers wisten wat mensen mooi vonden én wat goed verkocht. Meestal waren de opnamen in scène gezet; desalniettemin geven ze een uniek inkijkje in het dagelijks leven van de gewone Brabander tussen 1900 en 1940.

Voor dit beeldverhaal is het thema 'Brabantse markten' uitgelicht uit deze bijzondere collectie. Hetgeen de boeren verbouwden, was bestemd voor eigen gebruik en het vee. Soms waren ze in de gelegenheid om vanuit huis of op de markt overschotten te verkopen aan stadsbewoners. Wekelijks ging men te voet, met hondenkar, ossen- of schapenwagen of met paard en wagen naar de markt. Producten als boter, eieren, groente, aardappelen en soms ook bloemen werden verkocht. Zodoende beschikten de agrariërs over wat geld om luxere producten voor zichzelf aan te schaffen.

Er werden regelmatig veemarkten gehouden waar koeien, varkens, paarden, schapen, geiten en kippen van eigenaar konden wisselen: soms voor de slacht en soms om verder te fokken. Vroeger werden de dieren in de openlucht verzameld en vanaf 1931 in de overdekte veemarkthalen. Bekend zijn de Bredase en Bossche varkensmarkt en ook de Veghelse kalvermarkt. Het verschijnsel 'handje klappen', waarmee de deal tussen de koper en de verkoper wordt bezegeld, is tegenwoordig helaas verdwenen.

Op de laatste spread zien we een vrij zeldzame serie van uitgever en drukker Stern & Schiele uit Berlijn: zwart/wit kaarten in lichtdruk van de eier-, groente, lappenmarkt en klompenbeurs in 's-Hertogenbosch. Op deze prentbriefkaarten zien we hoe de waren op de markt werden uitgesteld om de kooplustige stedelingen te verleiden én een duidelijk verschil tussen de kleding van het platteland (witte gazen mutsen) en van de stad.

Tot slot nog een bijzonder wetenswaardigheidje. Wist u dat het Dungense *mèrtvrouwke* dat vroeger met groente en eieren op de Bossche weekmarkt stond – vereeuwigd op diverse prentbriefkaarten én in brons – de grootmoeder van Albert Pennings was? Stien Sleutjes-van Hedel was haar naam. ■

Detail 'Noord-brabantsche boerin' uit combinatiekaart in jugendstildecor. Groeten uit Noord-Brabant, vóór 1907. Uitg. N. Raaijmakers. (Fotograaf onbekend. Prentbriefkaart. Brabant-Collectie, Tilburg University)

Online

Jac. Biemans en Albert Pennings zijn de initiatiefnemers van de website brabants-dorpsleven.nl, die in huidige vorm door het BHIC is gerealiseerd. De prentbriefkaarten – gesorteerd op uitgever en series op jaartal – zijn op onderwerp te bekijken en ook verhalen zijn opgenomen.

Acht personen met manden op boerenkar. Op de achtergrond is Huisje Tenhalve aan de Taalstraat in Vught te zien. Van de Bossche Markt huiswaarts, vóór 1904. Uitg. J.J.N. Loretz, Fa. Wed. J. Loretz 's-Bosch. (Foto: Herman de Ruiter. Prentbriefkaart. Brabant-Collectie, Tilburg University)

Uitg. J. J. N. Loretz, Fa. Wed. J. Loretz, 's-Bosch.

Van de Bossche Markt huiswaarts

Boven: Noord-Brabantsche Kar, 1906. Uitg. Kunsthandel Berkers Verbunt, Asten N.Br. No. 219 (met drukkersmerk in ruit: De Tulp, Haarlem).
Onder: Familie Nuyten uit de Molstraat poseren bij de schapenwagen met groenten. Bergen op Zoom. Schapenwagen, 1906. Uitg. J. Roozenboom, Bergen op Zoom. (Fotograaf onbekend. Prentbriefkaarten. Brabant-Collectie, Tilburg University)

Boven: Producten als klompen worden vervoerd per ossenkar en verhandeld op de klompenbeurs. Brabantsche vrachtrijder, circa 1903. Uitg. N.J. Boon, Amsterdam, serienr. 27.
Onder: Melkventer met hondenkar vanuit Den Dungen naar Den Bosch. Noordbrabantsch Dorpsleven, 1917. Uitg. Weenenk & Snel, Den Haag. No. 3, serienr. 17 28890 (met drukkersmerk in driepas: DTCo). (Fotograaf onbekend. Prentbriefkaarten. Brabant-Collectie, Tilburg University)

Boerinnen op weg naar de Botermarkt in Veghel. *N. Brabantsche Vrouwen. Naar de Botermarkt*, 1911. Uitg. J.H. Schaefer's Artochrom, Amsterdam, serienr. 751. (Fotograaf: Frans Stender, 1906. Prentbriefkaart. Brabant-Collectie, Tilburg University)

Boven: *Marktplein — Veghel*, 1906. Uitg. Gez. Van Roosmalen, Veghel (met LRV-logo). (Fotograaf: Frans Stender. Prentbriefkaart. Brabant-Collectie, Tilburg University)
Onder: *BREDA. Markt. Voor de Boterhal*, vóór 1905. Uitg. Dr. Trenkler & Co, Leipzig (met drukkersmerk in driepas: DTCo). (Fotograaf: vermoedelijk Herman de Ruiter. Prentbriefkaart. Brabant-Collectie, Tilburg University)

Op de Bredasche Varkenmarkt
*This is the big market we have been to see it this morning such nice
 weather. Mother*
 Uitg.: Herman de Ruiter v/h Firma G. G. de Voogt, Breda.

Boven: 's-HERTOGENBOSCH. Varkenmarkt, 1906. Uitg. Kunstinrichting Berkers Verbunt, Asten N.Br. No. 334 (met drukkersmerk in ruit: De Tulp, Haarlem). (Fotograaf onbekend. Prentbriefkaart. Brabant-Collectie, Tilburg University)
Onder: Noord-Brabantsche Kalvermarkt, 1906. Uitg. Gez. Van Roosmalen, Veghel, serienr. 6124. Fotograaf: Frans Stender. Prentbriefkaart. Brabant-Collectie, Tilburg University)

Op de Bredasche Varkenmarkt
 Uitgave: Herman de Ruiter, v/h Firma G. G. de Voogt, Breda.

Noord-Brabantsche Kalvermarkt

De Groentenkoopvrouw op de Markt 's Hertogenbosch

Op de Groentemarkt te 's-Hertogenbosch, ca. 1911-1912. Uitg. Stern & Schiele, Berlijn (met drukkersmerk in cirkel: SSB), serienrs. 58/1128, 58/1635, 58/1633 en 58/1132. (Fotograaf onbekend. Prentbriefkaarten. Brabant-Collectie, Tilburg University)

Op de Groentemarkt 's Hertogenbosch

Op de Markt 's Hertogenbosch